

Реферат на тему: "Роман Олесь Гончара "Собор""

Олесь Гончар

Роман Олесь Гончара "Собор"

Фронтовий побратим сержанта-мінометника Олесь Гончара, відомий нині російський письменник Михайло Алексєєв, у квітні 1987 року назвав роман "Собор" "багатостраждальним". Чому виникло таке визначення долі твору через 20 років після появи на світ? Адже одразу, коли роман було опубліковано в першому номері журналу "Вітчизна" (1968 р.), а потім у видавництвах "Дніпро" (серія "Романи й повісті") та "Радянський письменник", новий твір Олесь Гончара високо оцінили читачі. Досить схвально відгукнулася критика. Так, Л. Новиченко та С. Шаховський про "Собор" писали як про "твір великого інтелектуального наповнення, пошукового, дискусійного плану, гостропроблемний і полемічний".

Позитивні рецензії критиків та літературознавців, письменників, відгуки читачів були опубліковані в багатьох журналах та газетах. Усі вони дали високу оцінку новому романові Олесь Гончара — твору високої художньої наснаги. У "Соборі" письменник владно, па повний голос підніс тему боротьби проти духовного браконьєрства, кар'єризму, прислужництва.

З теплими словами звернувся Григорій Тютюнник в листі до автора "Собору": "Орлиний, соколиний роман Ви написали, роман-набат! О. як засичить ота наша ретроградна гидь, упізнавши сама себе".

Перегук дзвонів "Собору" линув Україною. Люди читали — і захоплювались, читали — і проймалися почуттям любові до свого талановитого, безсмертного народу, який світлим розумом і чистими козацькими руками подарував майбутнім поколінням українців справжнє мистецьке диво.

І раптом — навкруг "Собору" завирувала, заклубочилась чорна хмара брехні й шельмування. Кон'юнктурні критики зчинили неймовірний галас, ретельно почали вишукувати всілякі огріхи, яких і близько не було в романі. В газетах зарясніли "відгуки" робітників, селян — трудящих, які, і в руках не тримаючи роману, висловлювали своє "обурення" і проти "Собору" і проти всесвітньо відомого письменника.

Першу дудку в брудному потоці брехні, паплюження на догоду "начальству" зіграв сумнозвісний академік М. Шамота.

Убити інтерес у людей до чудової книжки ніхто не зміг. Тоді хулители вдалися до випробуваного методу — замовчування,— вони заборонили навіть згадувати твір Олесь Гончара. "Собор" у перекладі російською мовою мав прийти до читачів зі сторінок журналу "Дружба народів", але київські діячі друкувати роман заборонили (не маючи на те аніякогісінького права!).

Тінь цієї заборони лежала на "Соборі" майже двадцять років. І тільки тепер, у добу перебудови, перекладений російською та іншими мовами, роман прийшов до читачів. Багатотисячним тиражем "Собор" вийшов в Україні.

І всі читачі переконалися: письменник ще в ту брежнєвсько-сусловську застійну глухомань порушив проблеми, які з роками виявилися ще більше злободенними.

Така могутня сила правдивого слова.

Композиція "Собору" має виразні ознаки, притаманні також іншим епічним полотнам письменника. Події в романі розгортаються повільно, без інтригуючих поворотів, адже автора цікавить насамперед внутрішній світ своїх героїв, їх погляди на історичне минуле, сучасність і майбутнє.

Чи "населення роману" велелюдне? Ні, кількість героїв у творі невелика і це дало автору вдячну нагоду для яскравішого і опуклішого змалювання кожного персонажа. Письменник зображує життя героїв роману в звичному і дорогому для них середовищі. Зачіплянка, заводи за Дніпром, Єльчине село Вовчуги, мальовниче Скарбне, де в будинку для пристарілих доживає віку заслужений металург Ізот Лобода — "дід Нечуйвітер, гроза браконьєрів, громадський доглядач "Скарбного".

Місце дії в двадцяти шести розділах роману обмежене, час дії також не вимірюється десятиріччями. Щоправда, в романну тканину твору органічно вмонтована як спогад Ягора Катратого новела "Чорне вогнище", присвячена образу історика Дмитра Яворницького, великого патріота-народознавця, письменника, літописця Запорозького козацтва, невтомного збирача дорогоцінних пам'яток нашого народу.

Тематичні обрії 24-го розділу значно поширшали завдяки вставній новелі "Бхілайське вогнище". Йдеться в ній про "чародійника печей" Івана Баглая та його відрядження до Індії, де він разом з місцевими спеціалістами налагоджує металургійну індустрію, зміцнює інтернаціональну приязнь і порозуміння між народами.

Тема роману. Збереження духовної спадщини, культури, мови, мистецтва, історичних святинь українського народу, захист цих виплечаних творчим генієм поколінь здобутків од посягань кар'єристів-висуванців, бюрократів-чиновників, безбаченків-нігілістів. Мрія Олеса Гончара про гармонійне співжиття духовності і прогресу міста й села, особистості й суспільства, історичної та сучасної реальності.

Образ собору. Серцевиною, своєрідним стрижнем роману є, безумовно, собор, образ собору. Він воєдино об'єднує всі сюжетні вузли твору. Подихом краси і величі своєї собор одних звеличує, додає снаги і сили, а інші перед ним мізерніють, нікчемніють.

...Коли в другій половині XVIII сторіччя з наказу Катерини II російське військо підступно зруйнувало Запорозьку Січ, легендарне козацтво задумало лишити по собі світлу пам'ятку. І нею став прекрасний собор у Новомосковську. Він зберігся до наших днів і надихав письменника при створенні роману. Образ собору в творі став яскравим метафоричним символом, свідком історії народу, зразком мистецької вправності зодчих-будівників.

У романі собор постав немов живий, як невмируща пам'ять історичного минулого народу, як символ духовного багатства, розкнутості й краси.

Уже на першій сторінці роману зустрічаємося з ним: "З одного краю селища Сага блищить, з другого — облуплений собор біліє. Старовинний, козацький". "Облуплений собор..." Скільки їх, золотоголових, знищено динамітом, просто потрощено, спалено... в роки сталінського розбою, в роки застійні... Політичний зір письменника і серед ночі вчуває "музику його округлих, гармонійно поєднаних бань, наростаючих ярусів, його співучих ліній".

Стоїть собор... Письменник-поет назвав його "довершеним архітектурним витвором", "симфонією пластики".

Спрямований у небо силует собору видно здалеку. Герої роману, повертаючись до рідних країв, першими помічають цей витвір козацького зодчества: "Зуміли ж так поставити! Скільки не їдеш, хоч до самих плавнів, все він буде у тебе перед очима. З будь-якої точки видно собор, звідусюди!"

Якусь невидиму магічну силу відчують у соборі і Баглай-студент, і братова дружина Вірунька, і козацький професор Яворницький. Собор — мов жива, дивовижно прекрасна істота повертає до себе красою витвору людських рук і мозку. І ось над цим реально існуючим символом безсмертя народу нависла загроза знищення.

Мовчить собор. Щоразу перед ним Баглай відчуває якийсь дивний смуток і щось навіть тривожне. Собор ніби має в собі щось від стихії, навіває щось таке ж велике, як навівають на людину степ, або ескадри хмар, або окутані вічними димами чорні індустриїні бастіони заводів...

Персонажі роману ставляться до собору, до Скарбного залежно від свого духовного розвитку, ерудиції, розуміння місця історичних пам'яток минулого, екології в нашому сучасному житті і, зрештою, від звичайнісінької людської совісті і рівня культури.

Микола Баглай. Уже на початку другого абзацу роману мова йде про Миколу-студента, який глибоко переконаний, що на Зачіплянці живуть праведні, правильні люди. Він закоханий у своє заводське селище, в його працьовитих жителів, але собор — то його найсвітліша, найповніша любов. Баглай бентежить "німотна музика отих піднятих у небо бань-куполів". Микола відчуває її в реальності як одну з нерозгаданих таємниць світу, для нього краса Землі, краса витвору людських рук сприймаються як єдине ціле. Поетичний СЕІТ Миколи-студента охоплює і красу собору, і чарівну довколишню природу, і могутні металургійні заводи, які викликають у нього подив, захоплення. Щоправда, Баглай ніяк не може заспокоїтися, що в заводах нема очищувальної системи, і він поставив перед собою мету сконструювати її — повітря має бути чистим. Це його захоплення конструкторське — таки своєрідна поезія,— краса його помислів та інтелектуальних зусиль.

Елька — один з найпривабливіших людських характерів, змальованих у романі, її доля схожа на долі багатьох сільських дівчат, які, підрісши, їдуть з рідного села світ за очі в пошуках щастя. Ельчина доля ускладнюється тим, що виростала вона при фермі напівсиротою без батька, а коли й матір у глинищі придавило, стала круглою сиротою, мов та билина при дорозі. Образ простої сільської дівчини письменник змалював щиро, з великою любов'ю. Ми вдивляємося в Ельчині задумані зеленаві очі, беремо близько

до серця поневіряння безпаспортної дівчини, співчуваємо в горі, якого завдають їй бездушні кривдники і лицеміри, такі, як той ниций, осоружний бригадиру

Лобода, Образ Володьки Лободи літературознавці називають явищем досить складним і навіть загадковим.

У відомій праці "Собор у риштованні" Євген Сверстюк слушно зазначає: "Лобода — принципово новий характер у нашій літературі: письменник відкрив людину-функцію на грані робота, вільного від людських цілей, позбавленого стійких критеріїв. Ця людина-функція має страшну властивість розкласти цінності — одним дотиком, одним словом. Як в устах у геніального поета чи філософа все набирає вищого смислу, значення, світла й енергії життя, так у Лободи, навпаки, все розпадається, розкладається й гасне..."

Ізот Іванович Лобода — відомий ще до війни сталевар, чесна, принципова людина. "Козацька волелюбна душа" — хвалиться Володька. Але синові не відчуті того страшного болю, якого завдав батькові, спровадивши його туди, звідки вже єдина дорога — на цвинтар.

Образ Лободи — Нечуйвітра має глибокий символічний зміст. У ньому живе дух славного козацтва, любові до рідної землі, досвід невтомного майстра-сталевара і нинішнього громадського охоронця Скарбного від губителів природи. Він відійшов у вічність між чистими водами і зеленими плавнями рідного краю.

Ідейне звучання роману поліфонічне. Письменник зосередив увагу на філософських, історичних, моральних, етичних, екологічних проблемах. У творі розвінчано психологію духовного браконьєрства, викрито зловісні наміри безбаченків-руйначів національних святинь, витворених розумом, серцем і руками нашого народу упродовж тисячоліть.

У романі досягнуто єдності слова і змісту, високого рівня образно-художньої майстерності.

Письменник не ставив собі за мету занурюватися в глибини релігійної моралі. Для нього образ храму-собору — це передусім нетлінна пам'ятка козацького зодчества. Гончар дорожить і духовним генієм запорозького лицарства, і його патріотичними подвигами як у битвах з ворогами, так і в будівничо-мистецькій царині. Наші предки увічнили себе в неповторній красі цієї споруди, яка зачаровувала колись, чарує і тепер кожного, хто побачить її зблизька чи здалеку, хто заглибиться в мудрий задум цієї "гордої поеми степового козацького зодчества". І мимоволі ставимо перед собою далеко не просте запитання, яке так хвилювало Миколу Баглая: "А в чому ж твоя душа увічнить себе, де вони, поеми твої?"

Усім глибоким ідейним, філософським змістом роман звернений до нас, до наших нащадків: що ми створили? Який слід в історії свого народу залишили? Що збудували, а що зруйнували: "Ким ти будеш для них? З яким почуттям тебе спом'януть?"

Заповіти і діяння предків нагадують нам про наш великий священний обов'язок перед історією і сучасністю, перед минулим і майбутнім: як ми шануємо, як оберігаємо свої національні святини — такі, як зачіплянський собор? Який внесок ми зробимо в

своєрідну естафету поколінь — ця проблема стосується кожного з нас. Як священну пам'ять маємо берегти дорогоцінні набутки минулих віків, оберігати їх і примножувати, а також дбати про наш внесок до скарбниці мистецької історії народу.

"Собор", позначений публіцистичним, полемічним пафосом, закликає плекати і оберігати духовні скарби, історичну, культурну, будівничу спадщину українців. Водночас у романі розвінчуються такі негативні прояви сучасності, як бюрократизм, бездуховність, нігілістичне ставлення до української культури, споживацькі тенденції, дух руйнування, нехтування народними звичаями, народною піснею, почуттями патріотизму.

"Собор" — звучить як симфонія величі народу, його творчого генію, як високохудожнє слово митця.